

✓ susținerea organizațiilor neguvernamentale și colaborarea cu acestea;

✓ îmbunătățirea serviciilor sociale [2].

Prevenirea comunității trebuie să facă referire la acel complex de măsuri care au drept scop schimbarea condițiilor oferite de instituțiile sociale, îndeosebi, cele care vin din partea segmentului familial, al prietenilor și cunoscuților, dar și a normelor sociale, care prin acțiunea lor pot influența comiterea de delikte în comunități.

Familia și întreaga societate este răspunzătoare de generația tânără care trebuie educată într-o direcție normativă, iar cei ce au comis fapte antisociale e necesar să fie reintegrați în societate, deoarece un infractor adult nu este altcineva decât un delincent minor realizat.

Bibliografie

1. Alexiu, T.M., Sellick, C. (coord.), *Asistența socială în Marea Britanie și România. Studiu comparativ*, București, 2000.
2. Antoniu, G., *Conceptul de prevenire a infracțiunilor*, București, 1997.
3. Bulgaru, M. (coord.), *Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale*, Chișinău, 2003.
4. Mitrofan, N., *Psihologia judiciară*, București, 1998.
5. *Raportul Național asupra dezvoltării umane*, Chișinău, 1998.
6. Rădulescu, S., Banciu, D., *Sociologia crimei și criminalității*, București, 1997.

DIMENSIUNILE MEDIULUI FAMILIAL ȘI ROLUL ACESTUIA ASUPRA CONDUITELOR JUVENILE

Maria DIȚA, lector universitar

Summary

Juvenile deviance is a social issue of particular relevance, all the more so since the policy of educational institutions and social courts today prove their limitations and weaknesses, generating more negative effects than ever before, some of them being found at

the level delinquent acts committed by minors and young people from different backgrounds. The deviant behaviors of individuals and, above all, the explicative behavior of young people are considered to be primarily the expression of educational and socializing dysfunctions of family, school, but also of other institutions such as the media, the church, or the factors negative socialization, such as the street group.

Delicvența juvenilă reprezintă o problemă socială de o deosebită actualitate, cu atât mai mult, cu cât politica instituțiilor educative, a instanțelor de socializare își dovedesc astăzi limitările și neputințele, generând mai mult ca oricând efecte negative, o parte din ele regăsindu-se la nivelul actelor delincvente comise de minori și tineri proveniți din diverse medii. Comportamentele deviante ale indivizilor și, cu precădere explicativă asupra conduitelor tinerilor, se consideră că sunt expresia, în primul rând, a disfuncțiilor educative și socializatoare ale familiei, școlii dar și ale altor instituții cum ar fi mass-media, biserica, sau ai factorilor de socializare negativă, cum este grupul stradal.

În acest domeniu s-au întreprins o serie de cercetări, mai mult sau mai puțin cunoscute publicului larg, care-și propuneau evidențierea cauzelor și a condițiilor care generează și favorizează *comportamentul infracțional al minorilor*, identificarea factorilor subiectivi și obiectivi care produc devianța, atât ca manifestare individuală, cât și ca fenomen de grup. Datele obținute au permis un anumit tip de analiză asupra fenomenului la nivel național și elaborarea ulterioară a unor modele explicative cu privire la aspectele semnificative *ale delincvenței juvenile*. Pentru a putea cunoaște și controla cu adevărat evoluția fenomenului este indispensabilă intervenția și dezvoltarea concomitentă a metodologiei de cunoaștere științifică cu cea a acțiunilor de ajutor. În scopul ameliorării consecințelor ce decurg din disfuncțiile instanțelor de socializare, a minimalizării efectelor unor categorii de factori asupra apariției fenomenului, cât și în scopul resocializării și

reintegrării minorilor, un rol important îl ocupă practica diverșilor specialiști din zona controlului social. Promovarea unor reforme în domeniul protecției sociale precum și a practicii judiciare este absolut necesară. Diferențierea metodelor de lucru și îmbunătățirea serviciilor existente precum și crearea de noi structuri operative de intervenție în domeniu se impune ca obiectiv primordial care ar conduce, în ultimă instanță, la diminuarea acestui fenomen îngrijorător.

Familia este considerată **elementul natural și fundamental al societății**, ea reprezintă una dintre construcțiile sociale cele mai vechi și mai specifice în asigurarea continuității și afirmării a speciei umane. În concepția antropologiei moderne, familia este cea mai mică unitate socială. Conform lui Lowe, suntem în măsură să concluzionăm că, spre deosebire de orice formă de organizare socială, familia luată individual, este o unitate omniprezentă. Deși relativ independentă în raport cu societatea în interiorul căreia se formează, familia este determinată și condiționată în organizarea și evoluția sa, de modul în care este organizată societatea, pe care o reflectă. Studiul familiei s-a impus cu necesitate abia în epoca modernă, deși preocupările în acest sens sunt foarte vechi [4].

Problema organizării vieții de familie și a consecințelor ei funcționale apare în germene în lucrările antichității și a gânditorilor renascentiști, iar într-o perioadă istorică mai apropiată, la socialiștii utopici. Inițial metodele de cercetare a familiei au fost filologice, etnologice și istorice, abia în secolul nostru concepându-se teorii și cercetări sistematice, sociologice, psihologice, sexologice și de psihopatologie familială.

În orice societate, familia reprezintă o „*formă de comunitate umană, alcătuită din cel puțin doi indivizi, uniți prin legături de căsătorie și/sau paternitate, realizând mai mult sau mai puțin latura biologică și/sau cea psihosocială*”. Această definiție a fost formulată astfel deoarece realitatea socială a generat o diversitate de tipuri de familii ce nu se mai pot rezuma doar la unul din cele două aspecte

prezente în cuplu. De exemplu familiile monoparentale cuprind elementele de natură parentală și realizează doar latura psihosocială. În general, însă, viața desfășurată de indivizi în cadrul familiei cuprinde două elemente esențiale: o latură biologică, constantă, rămasă de-a lungul timpului în formă aproape neschimbată și o latură socială, în permanentă mișcare, reprezentând morala, educația, aspectele economice, juridice, psihosociale etc [3, 1].

Numeroasele definiții date până acum familiei au încercat să scoată în evidență o serie de aspecte de ordin structural și funcțional. În mod tradițional:

- familia este un grup care își are originea în căsătorie, fiind alcătuit din soț, soție și copiii născuți din unirea lor (grup căruia i se pot adăuga și alte rude), pe care-i unesc drepturile și obligațiile morale, juridice, economice, sociale și religioase (inclusiv drepturile / interdicțiile sexuale);

- o familie constituie un grup înzestrat cu caracteristici proprii, cu anumite obiceiuri, care respectă anumite tradiții chiar inconștient, care aplică anumite reguli de educație, sau altfel spus, care creează o atmosferă - (R. Vincent);

- familia este o unitate de interacțiuni și intercomunicări personale, cuprinzând rolurile sociale de soț și soție, mamă și tată, fiu și fiică, frate și soră (E. Burgers, H. Locke); familia constituie un fel de personalitate colectivă a cărei armonie generală influențează armonia fiecăreia dintre părți (A. Berge);

- familia este un grup social realizat prin căsătorie, cuprinzând oameni care trăiesc împreună, cu o gospodărie casnică comună, sunt legați prin anumite relații natural-biologice, psihologice, morale și juridice (Ov. Bădina, F. Mahler);

- familia este o grupare socială bazată pe căsătorie sau înrudire, care posedă o anumită structură organizată, istoricește determinată (Valentina Liciu) [3, 6, 8].

Plecând de la aceste definiții, se pot contura următoarele **caracteristici ale familiei**:

- a) existența unui anumit număr de persoane;
- b) reuniunea lor ca urmare a unui act civil – de regulă, actul de căsătorie;
- c) între membrii grupului familial există un ansamblu de drepturi și obligații garantate juridic;
- d) relații interpersonale, între toți membrii, de ordin biologic, psihologic și moral;
- e) climatul sau atmosfera psihosocială;
- f) ansamblul de norme și reguli privind conduita membrilor grupului familial;
- g) organizare structurală, cu o anumită distribuție a rolurilor și sarcinilor familiale;
- h) îndeplinirea unor funcții în raport cu societatea.

Familia este o instituție socială și ca orice instituție are funcțiile ei. Desigur, pe parcurs, acestea s-au manifestat în mod diferit – ele reprezentând totalitatea responsabilităților ce revin familiei în cadrul arhitectonicii de ansamblu a activității economico-sociale într-o anumită perioadă istoricește determinată.

Există **două categorii de factori** ce favorizează sau modifică negativ funcționalitatea unei familii: *Factorii externi* – sunt factori exteriori familiei și acționează foarte puternic asupra ei. Cei mai importanți sunt considerați a fi regimul politic al societății, nivelul de dezvoltare economică, legislația și politicile sociale, nivelul general de instrucție, educație și civilizație. *Factorii interni*, cei ce pot fi ușor acuzați de apariția disfuncțiilor din cadrul acesteia. Dintre cei considerați mai importanți enumerăm: *dimensiunea familiei*, cu implicații în realizarea socializării și a solidarității; *structura familiei*, cu impact asupra funcției economice și reproductive; *diviziunea rolurilor și a autorităților*, cu repercusiuni în principal asupra funcției de solidaritate. Specificăm faptul că acești factori nu acționează simplist asupra funcțiilor delimitate și atribuite familiei, deoarece

perturbările din cadrul unei funcții antrenează modificări în toate celelalte, într-o proporție mai mică sau mai mare.

În general, în literatura de specialitate se vorbește de mai multe funcții, care sunt comprimate în patru funcții pe care le îndeplinește familia, considerate de majoritatea specialiștilor ca fiind “fundamentale”: funcția economică, funcția socializatoare, funcția de solidaritate și funcția sexuală și reproductivă [9, 2].

În ceea ce privește funcționalitatea sa, mediul familial poate fi analizat după mai mulți *indicatori*, dintre care cei mai importanți sunt considerați:

1. modelul de raportare interpersonală a părinților, înțelegând prin acesta, nivelul de apropiere și înțelegere, acordul sau dezacordul în legătură cu diferite probleme;

2. gradul de coeziune al membrilor familiei;

3. modul în care este perceput și considerat copilul;

4. ansamblul de atitudini ale membrilor în raport cu diferite norme și valori sociale;

5. modul de manifestare a autorității părintești;

6. gradul de acceptare a unor comportamente variate ale copiilor;

7. nivelul de satisfacție resimțit de membrii grupului familial;

8. dinamica apariției unor stări tensionale și conflictuale;

9. modelul de aplicare al recompenselor și sancționărilor;

10. gradul de deschidere și sinceritate manifestat de membrii grupului familial.

Cele mai multe dintre tulburările de comportament și cazurile de inadaptare socială înregistrate la tineri în ultimii ani își au cauzele în carențele educative atât în viața de familie, cât și în activitatea unor instituții sociale. Tulburările de conduită pot fi de mai multe feluri: dificile, dezadaptate, familiale, sociale, școlare etc. În sociologia modernă a fost conturată și impusă paradigma dependenței comportamentale de educație și de mediu, ca etapă construită în copilărie. Astfel vârsta de creștere a căpătat o

importanță deosebită și constituie terenul pe care se caută aspectele de etiologie cauzală pentru orice fel de tulburări sociale ulterioare [5, 7].

Inadaptarea este o carență a integrării în mediu și, funcție de situația în care se manifestă, vorbim de inadaptarea familială, școlară, profesională sau socială. Un inadaptat social este acel individ care nu se poate integra în mediul social convențional în care trăiește. Această stare are consecințe negative nu doar asupra psihicului și comportamentului copilului sau tânărului, ci și asupra întregului complex social cu care se află într-un conflict permanent și distructiv. Cauzele care duc la inadaptarea socială diferă de la un individ la altul în funcție de personalitatea acestuia, și de la un mediu la altul. Inadaptarea socială este un proces lent, de durată, în care influențele mediului se împletesc cu reacțiile individului. Aceasta poate avea uneori tendințe latente care se declanșează doar în cazul unor incidente sau condiții favorizate (de exemplu, divorțul părinților sau mai mult, moartea unuia dintre părinți într-un accident – pot schimba radical comportamentul unui copil). Procesul de integrare socială este favorizat sau defavorizat de numeroase cauze, multe dintre ele găsindu-se în mediul familial în care trăiește individul. De aceea este necesară o prezentare sumară a situațiilor familiale generatoare de comportament deviant la copil [6].

Modelele funcționale de acțiune parentală

Pentru o înțelegere mai bună și mai completă a influenței mediului familial asupra comportamentului pro-social sau pro-delincvent al copilului, se impune trecerea în revistă a stilurilor educative. Astfel, se constată că multitudinea climatelor educative se organizează în jurul a două axe: (1) axa autoritate – liberalism sau constrângere – permisivitate și (2) axa dragoste – ostilitate sau atașament – respingere.

În primul caz, sunt utilizați indicatori care reflectă:

- limitele și constrângerile impuse de părinți activității copiilor;

- responsabilitățile atribuite copiilor;
- modul în care este exercitat controlul parental;
- rigoarea cu care sunt aplicate și controlate regulile etc.

În cel de-al doilea caz, indicatorii reflectă:

- gradul de angajare a părinților în activitatea copilului;
- ajutorul pe care părinții îl oferă copilului;
- timpul pe care părinții îl consacră copilului;
- receptivitatea față de stările lui emoționale și față de

nevoile sale.

Majoritatea autorilor, combinând cele două variabile – controlul parental (1) și suport parental, (2) – identifică trei modele funcționale de acțiune parentală: modelul permisiv, modelul autoritar și modelul autorizat. Primul model, cel permisiv, este caracterizat de nivelul scăzut al controlului, asociat identificării părintelui cu stările emoționale ale copilului. Acestuia îi sunt impuse puține norme de conduită și puține responsabilități, iar modul în care răspunde el așteptărilor parentale este supus unui control slab. Prin urmare părinții se străduiesc să înțeleagă nevoile copilului și să răspundă într-un mod adecvat acestor nevoi. Cel de-al doilea model și anume modelul autoritar, se caracterizează printr-un nivel înalt al controlului, însă acestui nivel i se asociază o slabă susținere a activității copilului, acestuia fiindu-i impuse principii și reguli de conduită inviolabile. Valorile pe care părinții le transmit sistematic copiilor, sunt: autoritatea, tradiția, munca, ordinea, disciplina. Și în cel de-al treilea model, modelul autorizat (authoritative) – fiind caracterizat de un control sistematic – îmbină acest control cu un puternic suport parental. Părinții formează reguli și controlează respectarea lor, însă ei nu impun aceste reguli ci rămân deschiși la dialoguri verbale cu copiii, explicându-le motivele pentru care regulile trebuie respectate și situațiile în care acestea se aplică stimulând astfel autonomia lor de gândire [3, 8, 9].

Cercetările indică o corelație între *modelul educativ* și *clasa socială*. Astfel, clasele superioare, practică în general un model

educativ lejer, care permite dezvoltarea liberă a personalității copiilor și manifestarea autonomiei lor, iar constrângerile educative sunt slabe. Aflate la polul opus, clasele populare practică un model educativ caracterizat printr-o atitudine aparent similară celei din clasele superioare însă diferă de aceasta prin faptul că exprimă mai degrabă un fel de indiferență, absența proiectelor educative. Cele mai multe constrângeri se exercită asupra copiilor din familiile aparținând claselor mijlocii, care sunt prin excelență adeptele unui “rigorism” educativ. În cadrul acestor familii, copilul este supus de timpuriu presiunilor, pentru a i se inocula conștiințiozitatea, ordinea, responsabilitatea, deprinderile legate de curățenie, ținută, maniere. De asemenea activitatea școlară, ieșirile, viața sexuală sunt bine supravegheate [5, 6].

Prezența constrângerilor se face simțitor totuși în toate clasele sociale și în fiecare dintre acestea se manifestă o tendință de evoluție către permisivitate. Corelațiile dintre modelul educativ și clasa socială sunt însă departe de a fi absolute.

O altă variabilă este structura internă a familiei. Sociologul francez J. Lautrey, în 1980 (citată de E. Stăciulescu), confirmă ipoteza dependenței stilului educativ de modul de structurare a familiei. Acesta construiește **trei tipuri de familii:**

1. familii slab structurate, care prezintă copilului puține regularități, normale fiind aproape absente;
2. familii cu structură rigidă, care pun copilul în fața unor norme a căror aplicare nu admite nici o excepție;
3. familii cu structură suplă, care fumizează copilului regularități și norme flexibile, aplicabile în funcție de situație.

Deci, se poate spune că mediul (climatul) familial poate fi pozitiv sau negativ deci „bun” sau „rău” și se interpune ca un filtru între influențele educaționale exercitate de părinți și achizițiile psihocomportamentale realizate la nivelul personalității copiilor. *Mediul familial pozitiv favorizează îndeplinirea tuturor funcțiilor cuplului conjugal și familial la cote înalte de eficiență. Aici, „în sânul*

familiei”, individul este așteptat, preferat, înțeles, prețuit, respectat, îi este cerută părerea, sfatul, opinia și dacă toate acestea la un loc devin factori motivaționali, vor duce la creșterea gradului de integrare a comportamentului său în viața și activitatea familială și totodată, la sporirea unității și coeziunii grupului familial. “Forțele familiale centralizate” vor atrage din ce în ce mai mult pe fiecare membru al familiei, astfel încât va crește gradul de stabilitate și funcționalitate a unității familiale [10].

Concluzie: prin această prezentare succintă a mediului familial, se poate observa că familia este primul și cel mai puternic mediu în care copilul se socializează, trecând de la starea de dependență la starea de autonomie. De asemenea, se poate concluziona că influența deosebită pe care o exercită mediul familial asupra comportamentului și dezvoltării copilului acționează în dublu sens. Prin caracterul său stabil și coerent, familia este un mediu educogen cu valențe formative esențiale pentru dezvoltarea normală a copilului, însă, în cazul unui mediu carentat, acesta defavorizează educația copilului, dezvoltarea normală a sa, generând riscul inadaptării.

Bibliografie

1. ALBU, E., Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți. Prevenire și terapie, Aramis, București, 2002.
2. BUZDUCEA, D., Aspecte contemporane în asistența contemporană, Polirom, Iași, 2005.
3. CUZNEȚOV, L., Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Editura Centrul Editorial-poligrafic al USM, Chișinău, 2008.
4. LOWE, E. J., „Vague Identity and Quantum Indeterminacy: Further Reflections”, în *Analysis*, nr. 59 (4), 1999, pp. 328-330.
5. RÂȘCANU, R., Psihologia comportamentului deviant, Editura Universitatea București, București, 1994.
6. ROȘAN, A., Violența juvenilă școlară. Teorie, prevenție și intervenție integrativă, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006.

7. ROSS, C. E., Mirowsky, J., „Parental Divorce, Life- Course Disruption and Adult Depression”, în Journal of Marriage and Family, 1999, 61, 4, pp. 555-574.
8. ROȘCA, A., Delicventul Minor, Editura I.P.C., Sibiu, 1941.
9. ROTARIU, T., Iluț, P., Socializare și educație, în Rotariu, T., Iluț, P. (coord.), Sociologie, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996, p. 91.
10. STĂNCIULESCU, E., Sociologia educației familiale, vol. I, Editura Polirom, Iași, 1997.

AUTOEDUCAȚIA CA MIJLOC DE CONSOLIDARE A RESPECTULUI DE SINE

Larisa CHIREV, lector superior

Summary

Self-education is the object of study of various sciences that study people under various aspects. Self-education ensures the normal evolution of the personality, capitalizing on all the possibilities of the people. The person is an imperfect being but can continually improve. In its original meaning, self-education means education through oneself. Through self-education people acquire the consciousness of self-identity, seek for themselves, know themselves, identify themselves and evaluate themselves. By self-education the individual shapes himself on a cognitive, affective, volitional, attitude plan, builds himself developing his qualities and correcting his defects.

Ideea autoformării personalității umane nu este nouă, omul reprezintă ceea ce singur a făurit din propria lui ființă. Îndemnuri de genul celor: „Cunoște-te pe tine însuți!”, „Creează-te pe tine însuți!” au fost formulate cu mii de ani în urmă. O legenda antică compară omul cu o corabie ingenios construită, pregătită de la natură cu tot ce îi este necesar pentru o lungă călătorie. Dar această „construcție” programată ingenios, spune legenda, deseori își pierde funcționalitatea, fie din cauza utilizării neraționale, fie dimpotrivă din lipsă de utilizare. Știința modernă, care reunește peste 40 de